

Dr. sc. Semir Šarić, docent

Državna agencija za istrage i zaštitu - SIPA

MODALITETI BORBE PROTIV VISOKE KORUPCIJE U BOSNI I HERCEGOVINI SA TEORETSKOG I PRAKTIČNOG ASPEKTA

Sažetak: Politička korupcija, odnosno korupcija na visokoj razini (engl. grand corruption) prisutna je među visokim državnim dužnosnicima i političarima koji imaju političku moć i koriste je u svrhu izigravanja institucija i pravnog sistema. Ovaj oblik korupcije izrazita je prijetnja demokraciji, odnosno očuvanju vladavine prava u društvu. Tradicionalna i savremena kriminološka stanovišta fenomen korupcije najčešće svrstavaju u domenu tzv. „kriminaliteta bijelih okovratnika“. Ovaj vid kriminaliteta, poznat po izuzetno visokoj tzv. tamnoj brojci, se inače teško otkriva zbog konspirativnosti u njegovom vršenju i opasnosti da će svi akteri koji u njemu učestvuju biti podvrgnuti krivičnoj odgovornosti. Najbolji pokazatelj velike tamne brojke vezano za ovu vrstu kriminaliteta je u posljednje vrijeme raspakivanje Skay i Anom aplikacija.

Izvršioi krivičnih djela korupcije uglavnom nisu iz redova klasičnog kriminaliteta, već su to pripadnici najviših slojeva, lica na položaju i od ugleda, visokopozicionirani nosioci državnih i javnih funkcija i ovlaštenja, lica na odgovornim radnim mjestima u komercijalnom finansijskom, i carinskom poslovanju itd. Obzirom da su podudarni interesi osoba koje su uključene u koruptivne radnje to ih dodatno čini teškim za dokazivanje jer je u principu potrebna saradnja osobe od koje se taži mito, obzirom da biće krivičnih djela čini radnja zahtijevanja i primanja mita, a sa druge strane davanje mita. Navedena krivična djela je moguće dokazati samo u realnom vremenu i mora postojati saradnja osobe od koje se mito zahtijeva, i ovu radnju ne može izvršiti prikriveni istražitelj. Osoba od koje se zahtijeva mito dobija od strane suda status informatora i ovdje je potrebna intezivna saradnja tužilaštva i suda.

Ako se pogledaju istraživanja o stanju korupcije u Bosni i Hercegovini, može se zaključiti da je borba protiv iste nedostatna, građani se privikavaju na korupciju tako da to u stvari postaje stil i način življenja u Bosni i Hercegovini. To stanje je jako opasno jer su državne institucije zarobljene političkom kontrolom, svoje djelovanje gotovo u potpunosti fokusiraju na bavljenje korupcijom a posebnu opasnost za državu predstavlja simbioza organizovanog kriminala i državnih institucija, što će svakako voditi daljoj destabilizaciji zemlje i urušavanju sigurnosti.

Ključne riječi: visoka korupcija, tamna brojka, davanje mita, primanje mita, istražne radnje, informator, organizovani kriminal

1. Uvod

Pojam korupcije vodi svoje etimološko porijeklo od latinske riječi „corruptio“, što se može prevesti kao pokvarenost, ucjena ili podmitljivost. Korupcija se našla na trećem mjestu najstarijih profesija na svijetu, nakon prostitucije i špijunaže. Iako je korupcija poznata još iz antičkog vremena i prati razvoj društva kroz vijekove, ovaj fenomen je do punog izražaja došao tek u savremenim uslovima koji omogućavaju brze međunarodne komunikacije, brze i prikrivene finansijske transakcije. Bitna karakteristika ovog vida kriminaliteta da je on povezan sa organizovanim kriminalom koji raspolaže ogromnim finansijskim sredstvima stečenim krijumčarenjem droga, ljudi, oružja, nuklearnog materijala, ekološki opasnih otpada, visokoprofitabilnih proizvoda i dr., uključivanjem u njegovo vršenje visokopozicioniranih funkcionera iz državnih struktura njihovim podmićivanjem.

U savremenom svijetu korupcija je ozbiljan problem i prijetnja za stabilnost i bezbjednost društva. Korupcija podrija institucije i vrijednosti demokratije, etičke vrijednosti i pravdu, te ugrožava održiv razvoj i vladavinu prava. Korupcija se ispoljava u svim segmentima privredne i vanprivredne djelatnosti i prilagođava se društveno-ekonomskim i političkim promjenama. Korupcija kao generalni fenomen u svijetu, a posebno u zemljama u postkonfliktnim razdobljima i zemljama u tranziciji, izuzetno je aktuelan problem i u Bosni i Hercegovina (u daljem tekstu: BiH). Tranzicijski procesi, privatizacija i sam proces stvaranja države na potpuno novim osnovama, pogodovali su širenju korupcije na svim nivoima i u svim oblastima društvenog života. Relevantna istraživanja već godinama svrstavaju BiH u red evropskih zemalja sa najvećim stepenom korupcije, ujedno konstatujući da su u BiH prisutni društveno najopasniji oblici korupcije, koji imaju ogromne posljedice za ukupan društveno-ekonomski razvoj zemlje.¹

Tradicionalna i savremena kriminološka stanovišta fenomen korupcije najčešće svrstavaju u domenu tzv. „kriminaliteta bijelih okovratnika“. Ovaj vid kriminaliteta, poznat po izuzetno visokoj tzv. tamnoj brojci, se inače teško otkriva zbog konspirativnosti u njegovom vršenju i opasnosti da će svi akteri koji u njemu učestvuju biti podvrgnuti krivičnoj odgovornosti. Najbolji pokazatelj velike tamne brojke vezano za ovu vrstu kriminaliteta je otkrivanje i raspakivanje Skay i Anom aplikacija koje su koristile kriminogene osobe kao zaštićeni vid komunikacije u vršenju krivičnih djela (u daljem tekstu: KD) u prethodnom periodu.

Indeks percepcije korupcije (u daljem tekstu: CPI) je istraživanje koji provodi Transparency International (u daljem tekstu: TI), na globalnom nivou, kroz analizu percepcije korupcije u javnom sektoru putem 13 nezavisnih studija i anketa stručnjaka i poslovnih subjekata, te isto u kontinuitetu ukazuje na poražavajuću poziciju BiH na ovom području. Naime, na skali koju koristi CPI od 0 do 100 (gdje 0 predstavlja najveći mogući stepen korupcije, dok 100 predstavlja potpuno odsustvo korupcije) BiH prema istraživanjima za 2023. godinu ima CPI rezultat 35, što predstavlja najlošiju ocjenu u regiji Zapadnog Balkana, te zauzima 108. poziciju na globalnom nivou u odnosu na 180

¹ Etiologija korupcije u savremenim uslovima, Panevropski univerzitet APERION Banja Luka <http://weblibrary.apeiron-uni.eu:8080/WebDokumenti/2270-uvodni dio.pdf>

ispitivanih zemalja. Posebno negativan podatak u kontekstu koruptivne stvarnosti jeste da je BiH u posljednjih deset godina izgubila 7 CPI bodova.² Percepcija o izraženoj korupciji sveukupne javnosti, medija, civilnog društva, građana u svim segmentima života od obrazovanja, zdravstva, javne uprave, policijskih organa, pa sve do u posljednje vrijeme detektovane izražene korupcije u pravosuđu u BiH, kao posljednje instance koja treba da se bori protiv korupcije.

2. Definiranje visoke korupcije

Korupcija danas predstavlja jedan od najtežih oblika kriminaliteta koji karakterišu: prikrivenost, promjenljivost mnoštvo pojava oblika, široka rasprostranjenost i internacionalizacija, teško dokazivanje u krivično-procesnom smislu, koristoljubivost, perfidnost (lukavstvo) učinilaca i specifičan objekat koji ugrožava korupcija, kao što su zakonito funkcionisanje državnih privrednih institucija i službi.

Jedinstvena pravna definicija termina „korupcija“ ne postoji. Jedno od pojmovnih određenja dato je u Poglavlju III Konvencije Ujedinjenih nacija protiv korupcije – (u daljem tekstu: UNCAC)³, koje u širem smislu definiše ovaj fenomen kao *„zloupotrebu javnih ili privatnih ovlaštenja za posrednu ili neposrednu ličnu korist.“* Sa malim izmjenama navedenu definiciju koriste i Transparency International, Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (u daljem tekstu: OECD)⁴ i Evropska unija (u daljem tekstu: EU)⁵.

Korupcija, kako je definiše Transparency International⁶, (u daljem tekstu: TI) predstavlja zloupotrebu povjerenih ovlaštenja radi sticanja privatne koristi. To uključuje korupciju u javnom i privatnom sektoru, te obuhvata sitnu korupciju kojom su najsnažnije pogođeni građani, veliku, tj. korupciju na visokom nivou, koja šteti cijelom društvu i političku korupciju, koja donosiocima političkih odluka omogućava održavanje moći, statusa ili bogatstva.

Najkraća definicija korupcije je ona koju je ponudila Svjetska banka i koja glasi: *“Korupcija je zloupotreba javne funkcije radi ostvarivanja privatne koristi”*.

Krajnji i za funkcionisanje države najpogubniji vid korupcije prema navodima TI-a, nastupa u trenutku kada sama država postaje „zarobljena država“. Zarobljena država,

² Corruption Perception Index (CPI): <https://ti-bih.org/indeks-percepcije-korupcije-cpi-2023/>

³ Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije - United Nations Convention against Corruption (UNCAC), usvojena dana 31.10.2003. godine od strane Generalne skupštine UN-a, <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/uncac.html>; Pristupljeno 19.10.2024.

⁴ Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD). Dostupno na: <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/39532693.pdf>; Pristupljeno: 25.10.2024

⁵ Corruption - European Commission (europa.eu) Dostupno na: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/corruption_en; Pristupljeno: 24.10.2024.

⁶ Dostupno na: <https://ti-bih.org/pojam/korupcija/>; Pristupljeno 25.10.2024.

kao društveni i stvarni fenomen, podrazumijeva sistem lišen svakog oblika učinkovitosti i sposobnosti za ostvarivanje temeljnih funkcija, a koji je nemoćan pred uskim interesnim grupacijama, koje ga oblikuju u skladu sa vlastitim ciljevima, kroz efektivnu kontrolu nad ključnim institucijama i procesima kreiranja politika. Kroz takvu efektivnu kontrolu, iz procesa kreiranja i provođenja politika isključuju se one grupacije čijim bi interesima date institucije trebale da služe. Sama moderna država obilježena je predstavljanjem različitih interesnih grupa, tako da niko nema monopol na definisanje javnog interesa. Međutim, kreatori i realizatori zarobljene države, koristeći vlastiti politički, ekonomski i društveni uticaj, uspostavljaju monopol nad kreiranjem javnog interesa, na način da se njihovi interesi, usmjereni na povećanje i zadržavanje moći, definišu kao javni. U datim okolnostima, institucije države pokazuju svoju potpunu slabost, a sama država izuzev pravnog egzistiranja, gubi svoje temeljne funkcije i faktičku moć (prestaje država de facto i opstaje isključivo država de iure), a koje bi trebale biti orjentisane ka osiguranju sigurnosti, ekonomskog prosperiteta i ideala pravednosti. Zbog toga, zarobljena država, u svom suštinskom smislu, ne može se nazvati državom. TI BiH je kroz svoja istraživanja identifikovao tri manifestacije zarobljavanja države u BiH, i to kroz:

- distribuciju poslova temeljem klijentelističkih principa,
- zloupotrebe u procesu javnih nabavki i
- političku kontrolu nad radom pravosuđa, kroz odsustvo procesuiranja političke korupcije.

Pojave zarobljenosti prepoznate su i u okviru Rezolucije Evropskog parlamenta od 12.7.2023. godine o Izvještaju Evropske Komisije o BiH za 2022. godinu, Usljed posljednjeg oblika zarobljavanja bosanskohercegovačkih institucija, postavlja se pitanje objektivne (ne)mogućnosti da postojeći pravosudni sistem ponudi adekvatne odgovore na pojavu visoke korupcije, a rezultati prikupljeni i obrađeni u okviru ove analize, potvrđiće tezu o BiH, kao klasičnom primjeru zarobljene države.⁷

Kao počinilac krivičnog djela visoke korupcije može se pojaviti: - visoko pozicionirani, izabrani ili imenovani nosilac funkcije na državnom, entitetskom, nivou Brčko Distrikta, kantonalnom, gradskom ili opštinskom nivou, ili - visoko pozicionirani član organa upravljanja ustanove na državnom, entitetskom, nivou Brčko distrikta, kantonalnom, gradskom ili opštinskom nivou, te je precizirano da pojam visoko pozicionirani član obuhvata: direktora, izvršnog direktora, predsjedavajućeg nadzornog odbora, predsjednika upravnog odbora, zamjenike direktora, tehničke direktore, odnosno zamjenike predsjedavajućih navedenih pozicija, članove nadzornih i upravnih odbora, kao i druga lica koja imaju ključnu ulogu u donošenju odluka.

Korupcija visokog nivoa će postojati pod uslovom:

⁷ Kvalitet i efikasnost procesiranja korupcije u Bosni i Hercegovini, Transparensy International BiH, Banja Luka 2024. str. 8.

- da je počinjnim krivičnim djelom stečena imovinska korist ili pričinjena šteta koja je nastala kao posljedica kažnjivog ponašanja ekvivalentna iznosu od najmanje 100.000,00 KM, ili
- da je nanesena šteta društvu koju nije moguće novčano izraziti takve težine da se povjerenje javnosti u institucije vlasti ozbiljno narušava, ili
- da predmet ispunjava druge kriterije izuzetne složenosti.⁸

U konačnici možemo zaključiti da počinilac visoke korupcije je obično osoba na visokim pozicijama vlasti, javnim funkcijama ili u upravi javnih preduzeća koja zloupotrebom službenog položaja stiče veliku protivpravnu korist za sebe ili druge i obuhvata zloupotrebu u javnim nabavkama, pronevjeru javnih sredstava i slične aktivnosti koje štete javnom interesu.

3. Međunarodni pravni okvir za borbu protiv korupcije

O sveprisutnosti korupcije i opasnosti koju ona predstavlja govori i preambula Deklaracije o pravima čovjeka i građanina od 1789. godine u kojoj je navedeno da su „nepoznavanje, zaborav ili prezir prava čovjeka uzroci javnih nesreća i korupcije vlada“. Borba protiv korupcije predstavlja jedan od prioriteta i to ne samo na nacionalnom, nego i međunarodnom nivou. Prema procjenama Svjetske banke 1 trilion \$ godišnje ode na mito, a svaki \$ utrošen na mito uzrokuje 1,7 \$ štete⁹. Stoga, korupcija predstavlja transnacionalni, a ne lokalni problem i na taj način ista se mora sagledati u svim svojim pojavnim oblicima, što zahtijeva potpuni angažman svih struktura vlasti u borbi protiv iste.

Međunarodne konvencije čiji sadržaj se odnosi na borbu protiv korupcije rijetko sadrže definiciju ovog pojma. Izuzetak je Građanskopravna konvencija protiv korupcije Vijeća Evrope¹⁰ u kojoj se kaže da „korupcija podrazumijeva zahtijevanje, nuđenje, davanje ili primanje, direktno ili indirektno, mita ili svake druge nezaslužene koristi ili stavljanje u izgled iste, koje remeti pravilno obavljanje bilo koje dužnosti ili ponašanje koje se traži od primaoca mita, nezaslužene koristi ili koristi koja se u tom smislu stavlja u izgled.“

Najobuhvatniji međunarodni antikorupcijski dokument je Konvencija protiv korupcije UN-a¹¹, a dan 11.12.2003. godine kada je i započelo potpisivanje ove

⁸ Ibid., str. 10.

⁹ Grupa autora, priredio prof. dr. Goran P. Ilić, *„Korupcija: osnovni pojmovi i mehanizmi za borbu“*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 149.

¹⁰ Građanskopravna konvencija protiv korupcije (Civil Law Convention on Corruption, Strazbourg, 04.11.1999. godine, stupila na snagu 01.11.2003. godine, stupila na snagu u odnosu na BiH 01.11.2003. godine; objavljeno u („Službeni glasnik BiH“ broj: 36/2001).

¹¹ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije (Convention against Corruption, usvojena rezolucijom 58/4 – 31.10.2003. godine, stupila na snagu 14.12.2005. godine, stupila na snagu u

Konvencije je označen kao Međunarodni dan borbe protiv korupcije. Iz navedenog dokumenta se zaključuje da je korupcija međunarodni problem koji je povezan sa organiziranim i privrednim kriminalitetom. Iako je Konvencija UN-a protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta opšteg karaktera¹², u članu 8. Konvencije je propisana obaveza države da donese zakonodavne i druge potrebne mjere da bi djela koja su počinjena s namjerom utvrdila kao krivična djela, a koja uključuju: obećanje, nuđenje ili davanje javnom službeniku, direktno ili indirektno, nepropisne koristi, lično za njega ili za drugu fizičku ili pravnu osobu, kako bi ista djelovala ili propustila djelovati u izvršavanju svoje službene dužnosti; nagovaranje ili prihvatanje diektno ili indirektno, nepropisne koristi od strane javnog službenika za njega samog ili za drugu fizičku ili pravnu osobu kako bi taj službenik djelovao ili propustio djelovati u izvršavanju svoje službene dužnosti. Primjena navedene Konvencije je posebno značajna iz razloga što u velikom broju slučajeva kroz praksu je uočeno da se krivična djela iz navedene oblasti izvršavaju u okviru grupa za organizirani kriminal, pa je odredbe iste potrebno uzeti u obzir prilikom donošenja odluka. Vrijedna pažnje je i Krivičnopravna konvencija o korupciji Vijeća Evrope¹³ koja se bavi radnjama koje čine krivično biće korupcije – aktivno i pasivno podmićivanje, trgovinu utjecajem i pitanje sankcije.

U odnosu na pitanje mogućnosti i visine naknade štete licima koju su ista pretrpjela usljed djela korupcije, isto je regulisano odredbama Građanskopravne konvencije o korupciji. Iako Zakon o krivičnom postupku reguliše institut imovinsko-pravnog zahtjeva, potrebno je proučiti i odredbe navedene Konvencije kao međunarodnog dokumenta koji ima primat nad domaćim zakonodavstvom prilikom odlučivanja o postavljenom zahtjevu, a posebno što je istom regulisano pravo na „pravičnu“ naknadu.

Korupcija se ispoljava u raznim oblicima koji se mogu podvesti pod konkretna korupcijska krivična djela. Pri tome treba imati u vidu da svi oblici koruptivnog djelovanja i ponašanja ne moraju da predstavljaju i krivično djelo. Stoga se može reći da pojam korupcije predstavlja jedan sveobuhvatan pojam, koji po svom sadržaju prevazilazi okvire krivičnopravnog djelovanja.

Pojam korupcionaškog djelovanja je potrebno vezivati za proces donošenja odluka, odnosno navedeno djelovanje je moguće samo od strane onoga ko je u prilici da donosi odluku, obzirom da predmet korupcije predstavlja sadržaj te odluke. Prilikom propisivanja krivičnih djela korupcije i djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, zakonodavac se prije svega vodio opasnošću koju predstavljaju navedena ponašanja, a

odnosu na BiH 26.10.2006. godine, objavljeno u („Službeni glasnik BiH“ – Međunarodni ugovori 05/2006).

¹² Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala (Convention against Transnational Organized Crime, Palermo, 15.11.2000. godine, stupila na snagu u međunarodnom i unutrašnjem smislu 29.09.2003. godine, objavljeno u („Službeni glasnik BiH“ broj: 03/2002).

¹³ Krivičnopravna konvencija Vijeća Evrope protiv korupcije (Criminal Law Convention on Corruption, Strazbourg, 27.01.1999. godine, stupila na snagu 01.07.2002. godine, stupila na snagu u odnosu na BiH 01.07.2002. godine; objavljeno u („Službeni glasnik BiH“ broj: 36/2001).

slijedom maksime da „najveći zločini nisu izvršeni radi pribavljanja nužnog, nego suvišnog“ (Aristotel).¹⁴

BiH je ratificirala različite međunarodne dokumente čiji sadržaj se odnosi na borbu protiv korupcije, one koje su donijele Ujedinjene nacije i Vijeće Evrope kao što su: Konvencija UN protiv korupcije, Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, Krivičnopravna konvencija o korupciji Vijeća Evrope, Građanskopravna konvencija o korupciji Vijeća Evrope, Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenih krivičnim djelom, Konvencija o borbi protiv podmićivanja stranih javnih a službenika u međunarodnim poslovnim transakcijama (OECD), Inicijative Grupe zemalja protiv korupcije (GRECO) te je time stvorila preduslove da u krivično zakonodavstvo ugradi odredbe navedenih međunarodnih pravnih dokumenata te osnaži borbu protiv korupcije.

4. Inkriminisanje korupcije u krivičnom zakonu BiH

Krivično materijalno zakonodavstvo u oblasti borbe protiv korupcije u BiH, osim u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BiH)¹⁵ inkriminisano je i u Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ F BiH)¹⁶, u Krivičnom zakonu Republike Srpske (u daljem tekstu: KZ RS)¹⁷ i u Krivičnom zakonu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: BD BiH).¹⁸ U ovom radu ćemo se referirati samo na Krivični zakon na nivou BiH.

KZ BiH sadrži odredbe krivičnih djela korupcije i krivičnih djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti. Subjektivnu stranu ovih krivičnih djela čini **umišljaj**. To proizilazi iz prirode ovih delikata koja najčešće znače svjesno i voljno postupanje u vršenju službe, često sa namjerom pribavljanja određene koristi. Sama činjenica da je dokazivanje ovih krivičnih djela potrebno dokazati umišljaj, to ova djela čini posebno teškim za dokazivanje. Obzirom da se radi o krivičnim djelima čije je izvršenje vezano za visoke dužnosnike koji obavljaju javne funkcije u državi, takav kriminalitet se žargonski naziva „visoka korupcija“.

U okviru nastojanja da se ova negativna pojava suzbije, zakonodavac je određene oblike koruptivnog ponašanja kriminalizirao kroz krivična djela koja su propisana u

¹⁴ Procesuiranje predmeta korupcije i terorizma pred Sudom BiH, Sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2017. str. 27.

¹⁵ Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ broj: Službeni glasnik BiH, broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21).

¹⁶ Krivični zakon Federacije BiH ("Službene novine F BiH", broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17 i 8/21).

¹⁷ Krivični zakon Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 64/17, 104/18, 15/21 i 89/21).

¹⁸ Procesuiranje predmeta korupcije i terorizma pred Sudom BiH, Sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2017. str. 15.

krivičnim zakonima. U KZ BiH, koruptivna krivična djela sadržana su u Glavi XIX Krivična djela korupcije i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti, ali i u drugim zakonskim poglavljima koja tretiraju krivična djela drugog zaštitnog objekta. U ovom Zakonu kao krivična djela koruptivne prirode identificirana su sljedeća krivična djela, odnosno pojedini oblici izvršenja ovih djela:¹⁹ - Povreda slobode opredjeljenja birača (član 151., ukoliko je krivično djelo izvršeno radnjom “podmićivanja”) - Odavanje tajnih podataka (član 164. stav 3. tačka a)) - Međunarodna trgovina ljudima (član 186. stav 3. i 4., ukoliko je krivično djelo iz stava 3. učinila službena osoba davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi i u stavu 4., radnjom izdavanja putne ili lične isplate u svrhu omogućavanja trgovine ljudima) - Organizirana međunarodna trgovina ljudima (član 186a., ukoliko je krivično djelo izvršeno u vezi sa krivičnim djelom Međunarodna trgovina ljudima iz člana 186. stav 3. i 4.) - Krijumčarenje ljudi (član 189. stav 3., ukoliko je krivično djelo učinjeno zloupotrebom službenog položaja) - Organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela „krijumčarenje migranata“ (član 189a.²⁰ , ukoliko je krivično djelo izvršeno u vezi sa krivičnim djelom Krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 3.) - Primanje dara i drugih oblika koristi (član 217.) - Davanje dara i drugih oblika koristi (član 218.) - Primanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu uticajem (član 219.)²¹ - Davanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu uticajem (član 219a.) - Zloupotreba položaja ili ovlaštenja (član 220.) - Pronevjera u službi (član 221.) - Prevara u službi (član 222.) - Posluga u službi (član 223.) - Nesavjestan rad u službi (član 224.) - Krivotvorenje službene isprave (član 226.) - Protuzakonita naplata i isplata (član 227.) - Protuzakonito oslobođenje osobe lišene slobode (član 228.) - Protuzakonito prisvajanje stvari pri pretresanju ili izvršenju (član 229.) - Kršenje zakona od strane sudije (član 238.).

Navedena krivična djela iz KZ BiH obuhvata ona koja su usmjerena na suzbijanje korupcije kao štetnog društvenog fenomena koji ugrožava integritet i funkcionalnost javnih institucija, povjerenje građana u vladavinu prava i poštovanje principa jednakosti. Zakonodavac je fokus stavio na sankcionisanje svih oblika koruptivnog ponašanja, ali i na

¹⁹ Lista koruptivnih djela iz Krivičnog zakona BiH obuhvata krivična djela kod kojih je učinilac određen kao službena ili odgovorna osoba, odnosno kod kojih radnja izvršenja podrazumijeva bilo koji vid zloupotrebe službenog položaja ili ovlaštenja, uključujući i ona kod kojih pribavljanje koristi nije eksplicitno propisano kao jedan od elemenata krivičnog djela. Naime, i kod krivičnih djela kod kojih to nije izričito propisano kao jedno od zakonskih obilježja, pribavljanje koristi u stvarnosti može biti (i uglavnom jeste) motiv za njihovo izvršenje, te je stoga i ova krivična djela potrebno uzeti u obzir kod analize procesuiranja korupcije.

²⁰ Član 189a. propisan je Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona iz 2010. godine („Službeni glasnik BiH“ broj 8/10) pod nazivom Organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela trgovine ljudima i krijumčarenje migranata. Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 2015. godine („Službeni glasnik BiH“ broj 40/15) naziv člana 189a. je promijenjen u Organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela „krijumčarenje migranata“.

²¹ Krivično djelo Primanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu uticajem propisano je Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH iz 2015. godine („Službeni glasnik BiH“ broj 40/15). Do stupanja na snagu spomenutih izmjena Krivičnog zakona, članom 219. Krivičnog zakona BiH bilo je propisano krivično djelo Protuzakonito posredovanje koje je takođe obuhvaćeno ovom analizom.

poticanje prijavljivanja korupcije putem oslobađanja od kazne u slučajevima samoprijave. Ovdje se ističe važnost proporcije kazni u odnosu na težinu krivičnog djela, uz poseban akcenat na kažnjavanje službenih osoba koje zloupotrebljavaju povjerenje građana. Predviđene kazne uključuju zatvorske kazne i zabrane vršenja javnih funkcija, što ukazuje na potrebu za prevencijom i jačanjem odgovornosti.

Materijalno krivično zakonodavstvo u primjeni na području BiH se razlikuju u pogledu korištenih naziva za pojedine inkriminacije, nazivima pojedinih glava krivičnih zakona u kojima su sadržana korupcijska krivična djela, odnosno razlika u zakonodavnoj sistematizaciji ali se može konstatovati da materijalno-pravni okvir kojim su inkriminirana korupcijska krivična djela u značajnoj mjeri harmoniziran sa relevantnim izvorima međunarodnog karaktera jer je BiH ratificirala sve Konvencije iz ove oblasti te njihove odredbe inkorporirala u svoje materijalno krivično zakonodavstvo.

Propisivanje instituta oduzimanja primljene ili pribavljene nagrade, imovinske koristi, novca, vrijednosnih papira i drugih pokretnih stvari u sastavu pojedinih inkriminacija protiv službene ili druge odgovorne dužnosti, odnosno koruptivnih krivičnih djela (protuzakonito posredovanje, zloupotreba položaja ili ovlaštenja, pronevjera u službi i prijevara u službi) idu u prilog tvrdnji da postojeći materijalno-pravni okvir pruža adekvatnu osnovu za efikasno suzbijanje svih oblika koruptivnih delikata u BiH.

5. Krivični procesni zakon BiH u odnosu na istraživanje korupcije

Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BiH)²² kao i drugi procesni zakoni na entitetskim nivoima i Brčko distriktu BiH predviđaju za najteža krivična djela, pored klasičnih istražnih radnji primjenu i posebnih istražnih radnji pa tako i za koruptivna krivična djela jer se nalaze u tom katalogu-popisu krivičnih djela u članu 117. navedenog Zakona. Tako u članu 116. u Glavi IX – Posebne istražne radnje, propisane vrste posebnih istražnih radnji i uslovi za njihovu primjenu te je navedeno da se protiv lica za koje postoje osnovi sumnje da je samo ili s drugim licima učestvovalo ili učestvuje u izvršenju krivičnog djela iz člana 117. ovog zakona mogu se odrediti posebne istražne radnje, ako se na drugi način ne mogu pribaviti dokazi ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano s nesrazmjernim teškoćama, te su navedene radnje od kojih za istraživanje korupcije najvažnije:

- a) nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija,
- c) nadzor i tehničko snimanje prostorija,
- d) tajno praćenje i tehničko snimanje lica, transportnih sredstava i predmeta koji stoje u vezi s njima,
- e) korištenje prikrivenih istražitelja i korištenje informatora,

²² Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ "Službeni glasnik BiH" br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13, 65/18 i 75/21).

f) simulirani i kontrolisani otkup predmeta i simulirano davanje potkupnine.

Vezano za prikupljanje dokaza o koruptivnim krivičnim djelima moramo napomenuti da se radi o specifičnim krivičnim djelima koja nisu čisto službenička krivična djela i koja pored službenih, mogu vršiti i druga lica u službi ili lica koja uopšte nisu na radu u državnom organu ili nekoj javnoj službi, ili mogu vršiti sva lica (protivzakonito posredovanje, davanje mita i dr.). Izvršioci krivičnih djela korupcije uglavnom nisu iz redova klasičnog kriminaliteta, već su to pripadnici najviših slojeva društva, to su lica na položaju i od ugleda, visokopozicionirani nosioci državnih i javnih funkcija i ovlaštenja, lica na odgovornim radnim mjestima u komercijalnom finansijskom, i carinskom poslovanju, robnom prometu itd. Naročito su česti izvršioci ovih krivičnih djela službena lica koja vrše određene funkcije u državnim organima, javnim institucijama i ustanovama i koja riješavaju o određenim pravima i obavezama građana i pravnih lica, kao što je izdavanje određenih dozvola ili saglasnosti, izdavanje uvjerenja, rješenja, diploma, raznih poreskih, carinskih i drugih finansijskih obaveza prema državi i sl.

Obzirom da su podudarni interesi osoba koje su uključene u koruptivne radnje to ih dodatno čini teškim za dokazivanje jer je u principu potrebna saradnja osobe od koje se traži mito, obzirom da biće krivičnog djela čini radnja zahtijevanja i primanja mita, a sa druge strane obećanja i davanje mita. Pored toga što je jako teško prikupiti dokaze za izvršenje koruptivnih krivičnih djela, najučinkovitiji način je dokazivanje primjenom posebnih istražnih radnji. Navedena krivična djela je moguće dokazati samo u realnom vremenu i mora postojati saradnja osobe od koje se mito zahtijeva. Ovu radnju ne može izvršiti prikriveni istražitelj. Osoba od koje se zahtijeva mito dobija od strane suda status informatora i ovdje je potrebna intezivna saradnja policije, tužilaštva i suda.

Pored toga što je jako teško i komplicirano prikupiti dokaze o koruptivnim krivičnim djelima jer treba imati na umu da su osobe koje se bave korupcijom visokoobrazovane i poduzmu sve aktivnosti kako bi se zaštitile od organa gonjenja i kako bi ostale neotkrivene, ipak se mora konstatovati da što se tiče pravnih alata i instituta oni su dostupni u krivično-procesnom zakonodavstvu BiH, tako da su ispunjeni sa te strane svi preduslovi za uspješnu borbu protiv korupcije.

Uzimajući u obzir izvršenu analizu međunarodnog pravnog okvira vezano za korupciju te analizirajući krivično materijalno i procesno zakonodavstvo u BiH, zaključujemo da su sa zakonskog, odnosno teoretskog aspekta ispunjeni svi preduvjeti da organi gonjenja i pravosuđe treba da imaju mnogo više uspjeha u procesuiranje korupcije. Međutim, to ipak nije u saglasnosti sa stanjem korupcije u BiH. Iz navedenog razloga će se u nastavku rada pokušati prikupiti relevantni podaci i pažnju usmjeriti na samo provođenje krivičnog materijalnog i procesnog zakonodavstva kako bi se uvidjeli problemi lošeg odgovora na korupciju i inicirala rješenja za otklanjanje takvog stanja.

6. Analiza stanja korupcije u BiH

Analiza TI BiH potvrđuje da je tokom 2021. godine, na nivou cjelokupne tužilačke zajednice u BiH bilo u radu ukupno 16 predmeta visoke korupcije, da je tokom 2022. godine formirano novih 38 predmeta, te je zaključno u 2023. godini, formirano dodatnih 30 predmeta visoke korupcije, što u ukupnom zbiru iznosi 84 krivična predmeta, uspostavljena na osnovu podnesenih krivičnih prijava ili po službenoj dužnosti od strane samih tužilaštava. Iako je prisutan trend povećanja broja ovih predmeta u tužilačkom radu, kada se isti posmatra kroz širi vremenski okvir, te uvaži činjenica da se odnosi na cjelokupni tužilački sistem u BiH, s pravom se izvodi zaključak o izuzetno malom broju predmeta visoke korupcije u radu, što je i početna osnova loših konačnih rezultata na ovom polju, u smislu podignutih optužnica, te donesenih pravosnažnih presuda. Posebno zabrinjavajuća činjenica ogleda se u tome da u pet tužilaštava u BiH (Kantonalno tužilaštvo Bosansko – podrinjskog kantona, Kantonalno tužilaštvo Zapadno – hercegovačkog kantona, Okružno javno tužilaštvo u Banjoj Luci, Okružno javno tužilaštvo u Doboju i Okružno javno tužilaštvo u Istočnom Sarajevu), u analiziranom vremenskom periodu nije evidentiran ni jedan predmet visoke korupcije, a u šest tužilaštava (prethodno nabrojana, te Kantonalno tužilaštvo Posavskog kantona) nije evidentirana niti jedna krivična prijava povodom visoke korupcije.

U navedenim tužilačkim institucijama, predmeti visoke korupcije predstavljaju isključivo puki legislativni i teorijske koncept, lišen bilo kakve praktične realizacije (bar na nivou egzistiranja tužilačkog predmeta) uprkos svim relevantnim pokazateljima duboke ukorijenjenosti visoke korupcije na područjima mjesne nadležnosti ovih tužilaštava.²³ Uzimajući u obzir naprijed iznesene podatke, može se zaključiti da je borba protiv korupcije na vrlo niskom nivou što se može pripisati policijskim i tužilačkim organima a posebno građanima jer u nekim tužilaštvima nema uopće prijava za korupciju što navodi na zaključak da su se građani navikli na korupciju kao stil njihovog života a ovo stanje može govoriti u prilog tome da građani nemaju povjerenja u institucije sistema koje ih trebaju zaštititi pa tako i ne prijavljuju korupciju.

Pored sagledavanja presuda u kvantitativnom smislu, neophodno je iste cijeliti i sa aspekta njihovog sadržaja, odnosno konačne odluke donijete u okviru istih, sa posebnim naglaskom na izrečene krivično – pravne sankcije, i to na sljedeći način:

- 2021. godine su donesene četiri pravosnažne presude u predmetima visoke korupcije, od kojih su sve četiri bile osuđujuće, ali u kontekstu vrste i visine krivično – pravnih sankcije, izrečene su dvije kazne zatvora i dvije uslovne osude;
- 2022. godine je doneseno 10 pravosnažnih presuda u predmetima visoke korupcije, od kojih sedam osuđujućih, a tri oslobađajuće, a u pogledu osuđujućih, kod četiri je izrečena kazna zatvora, dok kod tri presude su izrečene uslovne osude;
- 2023. godine je doneseno 11 pravosnažnih presuda u predmetima visoke korupcije, od kojih sedam osuđujućih, tri oslobađajuće i jedna presuda kojom se optužba odbija, dok je u odnosu na osuđujuće, kod pet izrečena kazna zatvora, a kod dvije uslovna osuda.

²³ Kvalitet i efikasnost procesiranja korupcije u Bosni i Hercegovini, Transparensy International BiH, Banja Luka 2024.str. 24.

Sumirajući navedene podatke, utvrđeno je da od ukupno 25 donesenih pravosnažnih presuda u predmetima visoke korupcije, 18 je bilo osuđujućih, šest oslobađajućih i jedna odbijajuća presuda, što predstavlja 72% uspješnog okončanja krivičnog postupka od strane tužilaštva.²⁴

Stvarni i potpuni uvid u kvalitet i adekvatnost kaznene politike u predmetima visoke korupcije, bio bi vidljiv kada bi se u predmetima u kojima je izrečena kazna zatvora, ustanovio udio onih kod kojih je izrečena kazna zatvora do jedne godine, s obzirom da je korištenje zakonske mogućnosti koju predviđaju svi krivični zakoni u BiH, a to je zamjena izrečene kazne zatvora do jedne godine za novčanu kaznu, postalo više pravilo, nego izuzetak. OSCE je na bazi trogodišnjeg monitoringa suđenja u predmetima organizovanog kriminala i korupcije, sačinio Izvještaj o praćenju sudskih postupaka na Zapadnom Balkanu: S riječi na djela – Ocjena efikasnosti odgovora pravosuđa na krivična djela organizovanog kriminala i korupcije visokog nivoa,²⁵ iz kojeg proizlazi da je u pravosnažno okončanim predmetima, koji su bili praćeni u okviru monitoringa, od 65 osuđenih lica, samo 17% osuđeno na kaznu zatvora u trajanju dužem od jedne godine. Takođe, u Izvještaju se konstatuje da su sudovi, u brojnim predmetima u kojima su izrečene kazne zatvora, propustili da obrazlože okolnosti koje su uticale na odrabir vrste i visine krivično – pravne sankcije, a posebno kod primjene instituta ublažavanja kazne, koji je otvorio mogućnost za izricanje kazni ispod zakonom propisanog minimuma, odnosno kazni zatvora koje se mogu zamijeniti novčanom kaznom. Svi krivični zakoni u BiH, kod primjene instituta sudskog ublažavanja kazne, zahtijevaju postojanje naročito olakšavajućih okolnosti na strani učinitelja i izvršenog krivičnog djela, a čije postojanje se u svakom konkretnom slučaju mora sistematično obrazložiti, što sudovi u mnogim predmetima propuštaju.²⁶

Naprijed navedeni podaci prikupljeni od strane TI-a BiH i OSCE-a BiH govore u prilog činjenici da je kaznena politika sudova neadekvatna. Naime, cilj kaznene politike ogleda se u nastojanju da se primjena krivičnog prava učini što efikasnijom. To znači da se u svakom konkretnom slučaju počinitelju krivičnog djela mora izreći adekvatna kaznenopravna sankcija, od koje se očekuje da će maksimalno ispuniti svoju svrhu dok naprijed iznesena statistika ne ide u prilog tome, tako da je uticaj kaznene politike na specijalnu i generalnu prevenciju veoma slab što po našem mišljenju predstavlja jedan u nizu problema u borbi protiv korupcije.

6.1. Indikatori uzroka slabih rezultata u borbi protiv korupcije

Neefikasnost pravosudnog sistema u kontekstu krivičnih djela korupcije, a naročito visoke korupcije, identifikovana je u nizu izvještaja relevantnih domaćih i

²⁴ Ibid., str. 27.

²⁵ Izvještaj o praćenju sudskih postupaka na Zapadnom Balkanu: S riječi na djela – Ocjena efikasnosti odgovora pravosuđa na krivična djela organizovanog kriminala i korupcije visokog nivoa (OSCE, 2024): str. 58.

²⁶ Kvalitet i efikasnost procesiranja korupcije u Bosni i Hercegovini, Transparency International BiH, Banja Luka 2024. str. 29. i 30.

međunarodnih organizacija koje su provodile monitoring suđenja u koruptivnim predmetima, kroz određeni vremenski period.²⁷ TI BiH je provedenom analizom procesuiranja krivičnih djela korupcije i organizovanog kriminala na uzorku od 26 predmeta, kroz praćenje suđenja pred Sudom BiH (8 predmeta), Kantonalnim sudom u Sarajevu, Općinskim sudom u Sarajevu (po 6 predmeta), Okružnim sudom u Banja Luci (4 predmeta) i Osnovnim sudom u Banja Luci (8 predmeta) tokom 2022. godine. Predmetna analiza pratila je dinamiku zakazivanja ročišta i dinamiku održavanja ročišta, te su izvedeni sljedeći prosječni rezultati:

- Na Sudu BiH zakazana su 2, a održana 1,5 suđenja mjesečno po predmetu;
- Na Kantonalnom sudu u Sarajevu zakazano je 1, te održano 1 suđenje mjesečno po predmetu;
- Na Općinskom sudu u Sarajevu zakazano je 1, te održano 1 suđenje mjesečno po predmetu;
- Na Okružnom sudu u Banja Luci zakazano je 1,5, a održano 1 suđenje mjesečno po predmetu.
- Na Osnovnom sudu u Banja Luci zakazano je 1, a održano manje od 1 suđenja mjesečno po predmetu.²⁸

Monitoring je ukazao da su na slabu dinamiku zakazivanja i održavanja ročišta najviše uticale promjene u sastavu sudskih vjeća, česti i neopravdani izostanci optuženih i/ili branilaca, prekoračenje zakonom ustanovljenih rokova za zakazivanje glavnog pretresa i loša organizovanost sudija, odnosno postupajućih vijeća prilikom zakazivanja glavnog pretresa i određivanja koje procesne i dokazne radnje će biti provedene (npr. zakazivanja ročišta na kojem će se samo pročitati optužnice ili iznijeti uvodne riječi, pozivanje samo jednog ili dva svjedoka na zakazano ročište, te zakazivanje ročišta jednom u mjesecu ili po proteku vremenskog perioda dužeg od 30 dana između dva ročišta, kada shodno odredbama ZKP, glavni pretres počinje teći iznova). Iako predmetni monitoring nije obuhvatio isključivo krivična djela visoke korupcije, na osnovu obrađenog uzorka, može se zaključiti da je neopravdano dugo trajanje pokrenutih postupaka dominantno obilježje rada na svim koruptivnim predmetima, a što kod predmeta visoke korupcije, poprima posebnu dimenziju.²⁹ Iz navdenog proizilazi da se u značajnoj mjeri vrše zloupotrebe procesnih prava od strane optuženih i njihovih branilaca ali i nedosljednost postupajućeg sudije da se striktno pridržava plana suđenja donesenog na statusnoj sjednici.

²⁷ Vidi: Treći godišnji izvještaj o odgovoru pravosuđa na korupciju: Sindrom nekažnjivosti (Misija OSCE u BiH, 2020), str. 23. – 25. <https://www.osce.org/files/f/documents/1/9/471006.pdf>; Analiza procesuiranja koruptivnih krivičnih djela u BiH kroz prikaz odabrane sudske prakse (USAID-ov Projekat pravosuđa u BiH, 2017.), str. 42 – 44. <https://usaidjaca.ba/storage/publications/RqG0bxdafMFtM6Fz2miVRkve3vqlCAqQEpscJQs.pdf>

²⁸ Efikasnost pravosuđa: Učestalost zakazivanja i održavanja suđenja – Analiza efikasnosti pravosuđa tokom šestomjesečnog monitoringa suđenja u predmetima korupcije i organizovanog kriminala (Transparency International BiH: Sarajevo, 2022). str. 6. Dostupno na: <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2022/11/EFIKASNOST-PRAVOSUDJA-UCESTALOST-ZAKAZIVANJA-I-ODRZAVANJA-SUDJENJA.pdf>

²⁹ Kvalitet i efikasnost procesiranja korupcije u Bosni i Hercegovini, Transparency International BiH, Banja Luka 2024.str. 28.

Pored TI u kontekstu trajanja sudskih postupaka, OSCE je ranije spomenutim monitoringom suđenja u koruptivnim predmetima za vremenski period 2021. do 2024. godina, ustanovio da je prosječno trajanje suđenja do donošenja prvostepenih presuda u 17 praćenih predmeta, bilo više od tri godine, a u prosjeku je održavano jedno ročište mjesečno.³⁰ Kada se ima u vidu da se radi o podatku koji ne uključuje vremenski period koji je potreban za pravosnažno okončanje postupaka, dolazimo do zaključka o neopravdano dugom trajanju postupaka, koji su u potpunosti izgubili svojstvo efikasnosti. Naime, u odnosu na 33 posmatrana predmeta, prosječno trajanje postupaka po žalbi na prvostepene presude bilo je 4,36 godine u predmetima organizovanog kriminala, dok je u predmetima korupcije bilo 2,86 godina.³¹ Ove podatke smatramo jako poraznim ako se zna da u koruptivnim predmetima obično se radi o pojedinačnim optuženim gdje je sistem dokazivanja dosta jednostavan u odnosu na predmete organiziranog kriminala gdje se obično sudi većem broju optuženih i gdje je dokazivanje dosta komplikovanije i zahtjevnije.

6.2. Kaznena politika sudova u BiH i uticaj na generalnu i specijalnu prevenciju

Kaznena politika, ili politika kažnjavanja, predstavlja skup mjera kojima država nastoji da se prijetnjom primjene, ali i samom primjenom kaznenopravnih sankcija, efikasno i efektivno suprotstavi kriminalitetu i pruži adekvatnu satisfakciju za žrtve kriminaliteta. Spomenute mjere realiziraju se kroz tri razine: zakonodavna, pravosudna i izvršna.³² Kako najveći stupanj subjektivnosti ima pravosudna razina, u centru pažnje naučno-stručne i laičke javnosti najčešće je upravo ona. Iako se pravosudna razina kaznene politike odnosi na više samostalnih tijela, fokus je na sudovima, odnosno, na kaznenoj politici sudova, koja se može nazvati kaznenom politikom u užem smislu riječi. Kaznena politika predstavlja racionalnu praktičnu djelatnost sudova po pitanju primjene kazne, ali i drugih kaznenopravnih sankcija prema počiniteljima krivičnih djela.³³ Cilj takve kaznene politike ogleda se u nastojanju da se primjena krivičnog prava učini što efikasnijom. To znači da se u svakom konkretnom slučaju počinitelju krivičnog djela mora izreći adekvatna kaznenopravna sankcija, od koje se očekuje da će maksimalno ispuniti svoju svrhu.³⁴ Kaznena politika sudova je izuzetno važan društveni faktor o kojem češće nego o drugim kaznenopravnim pitanjima raspravljaju predstavnička tijela društveno-političkih zajednica i organi društveno-političkih organizacija. Utjecaj takvih organa više od jednoga stoljeća determinira sudsku kaznenu politiku, usmjeravajući je uglavnom ka blažem reagiranju. Takve (opće) okolnosti, kao i niz onih koje se odnose na problematiku otkrivanja i

³⁰ Izvještaj o praćenju sudskih postupaka na Zapadnom Balkanu: *S riječi na djela – Ocjena efikasnosti odgovora pravosuđa na krivična djela organizovanog kriminala i korupcije visokog nivoa* (OSCE, 2024): str. 49

³¹ Kvalitet i efikasnost procesiranja orupcije u Bosni i Hercegovini, Transparensy International BiH, Banja Luka 2024. str. 30.

³² Milutinović, M. (1984): *Kriminalna politika*. Savremena administracija. Beograd.

³³ Stojanović, Z., Kolarić.: *Krivičnopravno reagovanje na teške oblike kriminaliteta*. Pravni fakultet. Beograd, 2010.

³⁴ Zlatarić, B., Damaška, M.: *Rječnik kaznenog prava i postupka*. Informator. Zagreb, 1966.

dokazivanja korupcijskog kriminaliteta, opravdavaju pretpostavku da sudsku politiku kažnjavanja za korupcijska kaznena djela karakterizira primjena male količine represije.³⁵

Naime, kazne za korupcijska djela u KZ F BiH³⁶ su znatno oštrije u odnosu na kazne za mnoga druga kaznena djela. Sudovi su, međutim, koristili minimum represije koju im je na dispoziciju stavio zakonodavac. Tako je na osnovi rezultata ovog istraživanja utvrđeno da su sudovi za počinitelje korupcijskih delikata rijetko izricali kazne (kaznu zatvora i novčanu kaznu) kao glavne kaznenopravne sankcije. To nije učinjeno čak ni u većini slučajeva u kojima se, prema zakonu, zatvorska kazna morala izreći. Tako se može reći da je kaznena politika sudova u Kantonu Sarajevo, kada se promatra sa stanovišta izbora vrste kaznenopravne sankcije, djelomice *contra legem*. Promatrajući, pak, spomenutu politiku sa stanovišta određivanja mjere kaznenopravne sankcije, može se reći da je karakterizira niska razina kažnjivosti. Ovaj zaključak je izveden iz činjenice da su sve kaznenopravne sankcije, koje se izriču na vremensko ograničavanje prava počinitelja, izrečene u prvoj trećini predviđenog raspona, a često i ispod zakonskog minimuma.³⁷ Iz navedenog proizilazi da ovo možemo promatrati kroz različite aspekte, tj. kroz vrstu izrečenih kazni jer sudovi izriču one blaže, zatim da su kazne kratkog trajanja tako da nisu u dovoljnoj mjeri sredstvo odvratanja te u konačnici sudovi su skloniji blažem kažnjavanju.

Na temelju podataka prezentiranih u ovom radu, iznesen je zaključak o niskoj razini kažnjivosti i to smatramo opravdanim. Spomenuto ne proizilazi samo iz razmatranja izrečenih sankcija prema počiniteljima i njihove usporedbe za zakonskim opisima za odnosna krivična djela, nego i iz usporedbe sa kaznenom politikom u nekim drugim zemljama. Činjenice koje dodatno ukazuju na vjerodostojnost iznesene ocjene su:

- Analizirani korupcijski delikti su počinjeni namjerno i iz koristoljublja, a visina ostvarene dobiti nije bila zanemariva (prosječna vrijednost preko 25.000 BAM);
- Općenito su sudovi prilikom odlučivanja o sankcijama redovno uzimali u obzir olakšavajuće okolnosti, a gotovo nikako otežavajuće, pri čemu su se prilikom obrazlaganja ublažavanja kazne rukovodili dosta uobičajenim, a ne naročito olakšavajućim okolnostima;
- Zanemarivali su se određeni aspekti svrhe kaznenih sankcija, i to ponajprije preventivni utjecaj na druge počinitelje da ne čine krivična djela. Ako je, naime, svrha krivičnog prava da putem prijetnje kaznom i njezinim izvršenjem utječe ne samo na počinitelje krivičnih djela, nego i na ostale članove društva da ne čine krivična djela, to je izostala adekvatna društvena poruka stvarnim i potencijalnim počiniteljima da se zločin ne isplati.³⁸

³⁵ Datzer, D, Vujović, S.: *Kaznena politika za korupcijska kaznena djela na području kantona Sarajevo*, Kriminologija i socijalna integracija. Vol. 21 (2013) Br. 2, str. 85.

³⁶ Krivični zakon Federacije BiH ("Službene novine F BiH", broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17 i 8/21).

³⁷ Datzer, D, Vujović, S.: *Kaznena politika za korupcijska kaznena djela na području kantona Sarajevo*, Kriminologija i socijalna integracija. Vol. 21 (2013) Br. 2, 84.

³⁸ Ibid.

Ako je, naime, svrha krivičnog prava da putem prijetnje kaznom i njenim izvršenjem utječe ne samo na počinitelje krivičnih djela, nego i na ostale članove društva da ne čine krivična djela, to je izostala adekvatna društvena poruka stvarnim i potencijalnim počiniteljima da se zločin ne isplati.³⁹ U smislu neujednačene kaznene politike, što je svakako dodatni problem i negativan utjecaj na borbu protiv korupcije, potrebno je naglasiti i ukazati na različit standard dokazivanja i neujednačenu sudsku praksu u tom smislu.

Visoka korupcija u Bosni i Hercegovini se uglavnom ne procesuiru, a kad se to i desi, pravosuđe u BiH pretežno rješava sitne slučajeve, dok velike korupcijske afere prolaze često bez odgovora, a sve to prati neproporcionalno blaga kaznena politika. Takva situacija, osim što ozbiljno podriva povjerenje u pravosuđe koje obiluje aferama, dovodi do razaranja institucija, uspostavljanja potpune političke i klijentelističke kontrole nad njima, što u konačnici vodi do krajnjeg rušenja koncepta vladavine prava, što je bio jedan od zaključaka i poruka konferencije u organizaciji TI BiH⁴⁰ Prezentovani rezultati rada pravosuđa u procesuiranju krivičnih djela korupcije samo potvrđuju nalaze istraživanja Indeksa percepcije korupcije (CPI) za 2023. godinu, koje pokazuje da BiH ima najnižu ocjenu u regiji Zapadnog Balkana i značajno je u padu po stepenu percepcije korupcije, izgubivši sedam CPI bodova u posljednoj deceniji.

7. Korupcija u pravosuđu i dužina trajanja krivičnih postupaka

Kao što je konstatovano u uvodnim izlaganjima, jedan od glavnih indikatora zarobljene države jeste uspostavljanje potpune kontrole interesnih grupa nad radom pravosuđa, koja se primarno manifestuje kroz infiltriranje u pravosudnu zajednicu subjekata koji će ili direktno provoditi kriminalne aktivnosti ili sprječavati krivično gonjenje političkih ili drugih interesnih elita ili biti pasivni posmatrači cijelog tog procesa. Ulaskom takvih subjekata u pravosuđe, koji bi s obzirom na dodijeljene zadatke, trebali biti oličenje integriteta i profesionalnosti, njegova snaga sa kojom bi trebalo da raspolaže prema zakonskim rješenjima se gubi, a visoka korupcija doživljava svoju punu ekspanziju. Ključni momenat zarobljavanja pravosuđa, nastupa u trenutku kada prethodno opisane osobe, unutar pravosudnog sistema preuzimaju pojedine rukovodeće pozicije, a time i sve mehanizme vlasti unutar institucija kojima rukovode, te postaju glavna prepreka efikasnom procesuiranju visoke korupcije. Upravo je iz tog razloga u tzv. Priebeovom izvještaju navedeno da „Građani ne vjeruju pravosuđu zbog percipirane korupcije i sukoba interesa. Takvo ponašanje, posebno u vrhu pravosudnog sistema, daje loš primjer i širi osjećaj nesigurnosti i frustriranosti među građanima. Rukovodioci u pravosuđu imaju

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Polovina Tužilaštava u BiH bez istraga za visoku korupciju – ozbiljan udarac vladavini prava, Analiza koju je uradio Transparency International u BiH, predstavljeno na Konferenciji 28.06.2024. godine, dostupno na: <https://ti-bih.org/polovina-tuzilastava-u-bih-bez-istraga-za-visoku-korupciju-ozbiljan-udarac-vladavini-prava/>

posebnu odgovornost davanja dobrog primjera integriteta i etičkog ponašanja i primjenjivanja najviših standarda počevši od sebe.“⁴¹

Jedan od indikatora koji u najvećoj mjeri utiče na negativnu percepciju javnosti o radu pravosuđa u BiH jeste izuzetno dugo trajanje pokrenutih krivičnih postupaka. Vrijednost pravednosti, koja predstavlja osnov vođenja svakog krivičnog postupka, zahtijeva efikasno i ekonomično provođenje i okočanje istog, uz onemogućavanje i sankcionisanje svakog vida zloupotrebe procesnih prava koji su usmjereni na odugovlačenje postupka. Ukoliko navedeni zahtjevi nisu ispoštovani, krivični postupak kroz svoje neopravdano dugo trajanje gubi svoj smisao, a vrijednost pravednosti ostaje nepostignuta.

U navedenom smislu se može navesti krivični postupak protiv Azre Milić sutkinje Suda Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Sud BiH), koji je trajao sedam godina, dok isti uopće nije bio komplikovan i zahtjevan u dokaznom smislu u odnosu na predmete organizovanog kriminala u kojim predmetima je veliki broj optuženih. Naime, Tužilaštvo u ovome predmetu je započelo istragu u augustu mjesecu 2014. godine da bi 2015. godine podiglo optužnicu,⁴² a Sud BiH 2017. godine donio prvostepenu presudu,⁴³ nakon čega je po žalbi Apelaciono odjeljenje istog Suda, 2018. godine donijelo drugostepenu odluku,⁴⁴ proglasilo se nenadležnim i predmet prebacilo u nadležnost Općinskog suda u Sarajevu, koji je 2021. godine donio prvostepenu oslobađajuću presudu.⁴⁵ Krajem iste godine, Kantonalni sud u Sarajevu je donio drugostepenu presudu,⁴⁶ kojom je prvostepena oslobađajuća presuda potvrđena, što znači protok vremena od sedam godina od započinjanja istrage i šest godina za donošenje pravosnažne presude i pored toga što se radilo u dokaznom smislu o jednostavnijem predmetu jer se postupak vodio protiv smo jedne optužene osobe.

Dalje, krivični postupak protiv Bože Mihajlovića, zamjenika Glavnog tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Tužilaštvo BiH), gdje je istraga započela početkom 2017. godine, a optuženica⁴⁷ potvrđena 2018. godine, tako da postupak protiv istog traje osam godina i još nema nikakvih naznaka da se isti okonča. Naime, presudom Suda BiH⁴⁸ zamjenik Glavnog državnog tužioca Božo Mihajlović osuđen je na pet godina zatvora za „Nesavjestan rad u službi“, jer je propustio vršiti nadzor nad radom i postupanjem svoje daktilografkinje. Međutim, postupajući po žalbi, Apelaciono odjeljenje Suda BiH je donijelo odluku kojom je ukinuta prvostepena presuda od 09.06. 2020. godine

⁴¹ Kvalitet i efikasnost procesiranja orupcije u Bosni i Hercegovini, Transparensy International BiH, Banja Luka 2024. str. 35.

⁴² Optužnica Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTK 00010202 15 od 17.05.2015. godine.

⁴³ Prvostepena presuda Suda Bosne i Hercegovine broj: S 1 2 K 017381 15 Kod 03.08.2017. godine.

⁴⁴ Drugostepena odluka Apelacionog odjeljenja Suda BiH broj: S 1 2 K 017381 17 Kž 3 od 20.03.2018. godine.

⁴⁵ Prvostepena presuda Općinskog suda u Sarajevu broj: 65 0 K 704016 18 K od 12.04.2021. godine.

⁴⁶ Presuda Kantonalnog suda u Sarajevu broj: 65 0 K 704016 21 Kž od 17.10.2021. godine.

⁴⁷ Optužnica Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTK 0013268 od 17. potvrđena 02.07.2018. kojom tereti optuženog Božu Mihajlovića da je počinio produženo krivično djelo „Nesavjestan rad u službi“ iz člana 224. stav 2. u vezi sa stavom 1. sve u vezi sa članom 54. Krivičnog zakona BiH.

⁴⁸ Presuda Suda Bosne i Hercegovine broj: S1 2 K 024337 18 K od 09.06.2020. godine.

i naložilo ponavljanje postupka pred mjesno nadležnim Općinskim sudom u Sarajevu. Navedeni postupak još uvijek nije okončan.

Istraga za korupciju protiv Gorana Salihovića, bivšeg Glavnog tužioca Tužilaštva BiH, pokrenuta je 2016. a podignuta optužnica krajem 2018. godine koju je vodilo Tužilaštvo BiH skoro dvije godine. Isti je optužen za KD-o "Zloupotreba položaja ili ovlasti iz člana 220. stav 3. u vezi sa stavom 1. KZ BiH, da je pribavio imovinsku korist u iznosu većem od 50.000 KM, odnosno da je kao Glavni tužilac Tužilaštva BiH u periodu od februara 2013. do septembra 2016. postupao suprotno Odluci o uslovima i načinu korištenja sredstava za reprezentaciju i poklone, čime je prekoračio limit potrošnje u zemlji i inostranstvu na mjesečnom nivou. Predmet je prenesen je na Općinski sud u Sarajevu nakon što je Apelaciono vijeće Suda BiH donijelo odluku da se to čini radi osiguranja "nepristrasnog i pravičnog suđenja. U toku 2024. godine Goran Salihović je preminuo a presuda nije donesena, što znači osam godina od otvaranja istrage, odnosno šest godina od potvrđivanja optužnice.

Krivični predmet protiv šefa Ureda Službe za poslove za strancima BiH u Mostaru Borisa Kordića i inspektora istog Ureda Josipa Kvesića, koji su slobode lišeni 2014. godine, potvrđena optužnica Tužilaštva BiH,⁴⁹ 2016. godine a 2020. godine donesena prvestepena presuda Suda BiH⁵⁰ i u konačnici drugostepena presuda izrečena 2023. godine, što znači devet godina od otkrivanja krivičnih djela za koje su pravosnažno osuđeni i to šef Ureda kaznom zatvora od 12,5 godina a inspektoru osam godina zatvorske kazne, tako da se može konstatovati da su istima izrečene adekvatne kazne za učinjena krivična djela obzirom da se radilo o visokopozicioniranim službenim osobama.

Obzirom da se u svim pobrojanim slučajevima radilo o pojedinačnim optuženim za po jedno krivično djelo, gdje ne postoji veliki broj dokaza koje je potrebno izvesti, tako da se smatraju jednostavnijim predmetima za dokazivanje u odnosu na krivična djela organizovanog kriminala u kojima je optužen veći broj izvršilaca, tako da postoji problem u tome da suđenje nije provedeno u razumnom roku, što navodi na zaključak da pravosudni sistem nije efikasan. Postavlja se pitanje, da se sudi organizovanim kriminalnim grupama navedenom dinamikom, u tom slučaju bi postupak trajao desetinama godina.

Poseban problem ove dužine krivičnih postupaka je prestanak interesa javnosti zbog protoka dugog vremena od otkrivanja koruptivnih radnji, tako da ni poslije sedam ili osam godina predmeti nisu okončani, tako da generalna prevencija nema potreban učinak kakav bi trebala da ima, da odvraća potencijalne počinioce da ne vrše krivična djela zbog straha od kazne. I ovaj problem se može pripisati sudećim vijećima, odnosno sudiji pojedincu da onemogućiti i sankcioniše svaki vid zloupotrebe procesnih prava koji su usmjereni na odugovlačenje postupka.

Zaključak

⁴⁹ Optužnica Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTO 000 7967 14 od 11.07.2016. godine od 29.07.2016. godine.

⁵⁰ Presuda Suda Bosne i Hercegovine broj: S1 2 K 022492 16 K od 28.06.2022. godine.

Kad se pogleda međunarodni pravni okvir, analiziraju Konvencije, to uporedi sa krivičnim zakonodavstvom BiH u ovoj oblasti, može se zaključiti da su sve međunarodne odredbe inkorporirane i naše zakonodavstvo tako a zakonodavni okvir u svemu ispunjava sve potrebne standarde i nije limitirajući u odnosu na ostatak demokratskih država, odnosno gledajući sa zakonskog odnosno teorijskog aspekta, postoje svi preduslovi za uspješnu borbu protiv korupcije. Međutim, kada se to sagleda sa praktičnog aspekta, odnosno ostvari uvid u provedena istraživanja i stanje korupcije u BiH te izvrši pregled stanja u odnosu na izrečene kazne, možemo zaključiti da je kaznena politika koju kreiraju sudovi neadekvatna i možda najveći problem u borbi protiv korupcije. Niske izrečene kazne nemaju učinak na specijalnu i generalnu prevenciju a tu pored toga svakako doprinosi u dužina vođenja postupaka tako da se gubi osjećaj pravičnosti.

Kaznena politika predstavlja racionalnu praktičnu djelatnost sudova po pitanju primjene kazne, ali i drugih kaznenopravnih sankcija prema počiniteljima krivičnih djela. Cilj takve kaznene politike ogleda se u nastojanju da se primjena krivičnog prava učini što efikasnijom. To znači da se u svakom konkretnom slučaju počinitelju krivičnog djela mora izreći adekvatna kaznenopravna sankcija, od koje se očekuje da će maksimalno ispuniti svoju svrhu.

Provedena istraživanja ukazuju da sudovi u brojnim predmetima u kojima su izrečene kazne zatvora, propustili da obrazlože okolnosti koje su uticale na odabir vrste i visine krivično – pravne sankcije, a posebno kod primjene instituta ublažavanja kazne, koji je otvorio mogućnost za izricanje kazni ispod zakonom propisanog minimuma, odnosno kazni zatvora koje se mogu zamijeniti novčanom kaznom.

Općenito su sudovi prilikom odlučivanja o sankcijama redovno uzimali u obzir olakšavajuće okolnosti, a gotovo nikako otežavajuće, pri čemu su se prilikom obrazlaganja ublažavanja kazne rukovodili dosta uobičajenim, a ne naročito olakšavajućim okolnostima, te naročito su se zanemarivali određeni aspekti svrhe kaznenih sankcija, i to ponajprije preventivni utjecaj na druge počinitelje da ne čine krivična djela. Ako je, naime, svrha krivičnog prava da putem prijetnje kaznom i njenim izvršenjem utječe ne samo na počinitelje krivičnih djela, nego i na ostale članove društva da ne čine krivična djela, to je izostala adekvatna društvena poruka stvarnim i potencijalnim počiniteljima da se zločin ne isplati.

Zaključno, potrebno je na nivou sudova preispitati i značajno revidirati postojeću kaznenu politiku kod krivičnih djela visoke korupcije, u smislu izricanja krivično – pravnih sankcija koje će biti srazmjerni društvenoj opasnosti i štetnosti krivičnih djela visoke korupcije, a ne podsticajno djelovati na učinitelje ovih krivičnih djela, kao i unaprijediti mehanizme usklađivanja sudske prakse. Teoretski postoje sve predispozicije i potreban zakonski okvir za mnogo uspješniju borbu protiv visoke korupcije, međutim i pored teškog načina dokazivanja ovih krivičnih djela, kad se utvrdi krivnja optuženih sudovi izriču blage kazne, tako da nije ostvarena ni specijalna a ni generalna prevencija.

Pored ovog, dužina trajanja postupaka je takođe veliki problem, postupci traju u pojedinim slučajevima visoke korupcije neopravdano dugo a što kod predmeta visoke korupcije poprima posebnu dimenziju, obzirom da je utvrđeno da je dužina trajanja postupaka najčešće iz razloga zloupotrebe procesnih prava. Efikasno procesuiranje krivičnih predmeta jedan je od najznačajnijih koraka u borbi protiv korupcije

Uzimajući u obzir sve naprijed navedeno, dajemo prijedlog *de lege ferenda* kao vrlo značajan i usmjeren na jačanje kaznene politike u borbi protiv korupcije kroz izmjene pojedinih odredbi krivičnog zakonodavstva i striktnu primjenu procesnih sankcija kako bi se osiguralo pravilno i efikasno vođenje sudskih postupaka:

- Onemogućavanje zamjene kazne zatvora novčanom kaznom: Ovo bi povećalo efekat generalne i specijalne prevencije jer bi se osiguralo da počinitelji koruptivnih krivičnih djela ne izbjegnu zatvorsku kaznu. Time bi se poslala jasna poruka da je korupcija ozbiljan društveni problem koji zahtijeva adekvatne sankcije što bi imalo utjecaja na specijalnu ali i generalnu prevenciju.
- Onemogućavanje uslovne osude: Ukidanjem mogućnosti uslovnih osuda za koruptivna djela povećala bi se težina posljedica za počinioca i smanjila percepcija da su takva djela "manje značajna" ili "podnošljiva".
- Brže procesuiranje koruptivnih predmeta: To bi doprinijelo većem povjerenju javnosti u pravosudni sistem i efikasnijem kažnjavanju počinitelja. Za česte i neopravdane izostanke optuženih, odnosno zloupotrebu procesnih prava, sudije trebaju intenzivnije primjenjivati zakonske mehanizme koji omogućavaju prisustvo stranaka u postupku, kao što su: određivanje prinudnog dovođenja ili pritvora optuženih; snošenje troškova dovođenja, odgađanja istražne radnje ili glavnog pretresa i ostale troškove postupka koje su prouzrokovali svojom krivnjom, novčano kažnjavanje branioca koji se nije odazvao urednom pozivu suda i nije opravdao svoj izostanak;
- Podrška institucijama za provođenje zakona: Kako bi se osigurala efikasna implementacija ovih mjera, važno je obezbijediti adekvatne resurse za pravosudne i istražne organe, uključujući dodatnu obuku i tehničku opremu.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Datzer, D, Vujović, S.: *Kaznena politika za korupcijska kaznena djela na području kantona Sarajevo*, Kriminologija i socijalna integracija. 2013.godina,
2. Milutinović, M. *Kriminalna politika*, Savremena administracija, Beograd 1984.godina,
3. Stojanović Z., Kolarić.: *Krivičnopravno reagovanje na teške oblike kriminaliteta*, Pravni fakultet, Beograd, 2010.godina,
4. Zlatarić, B., Damaška, M.: *Rječnik kaznenog prava i postupka*. Informator, Zagreb, 1966.godina.
5. Etiologija korupcije u savremenim uslovima, Panevropski univerzitet APERION, Banja Luka,
6. Grupa autora, Ilić, G.P., *Korupcija: osnovni pojmovi i mehanizmi za borbu*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu,

Publikacije:

1. OSCE, Izvještaj o praćenju sudski postupaka na Zapadnom Balkanu: *S riječi na djela – Ocjena efikasnosti odgovora pravosuđa na krivična djela organizovanog kriminala i korupcije visokog nivoa*, 2024.godina,
2. OSCE, Treći godišnji izvještaj o odgovoru pravosuđa na korupciju: *Sindrom nekažnjivosti*, 2020.godina,
3. Sud Bosne i Hercegovine, *Procesuiranje predmeta korupcije i terorizma pred Sudom BiH*, Sarajevo, 2017.godina,
4. Transparency International BiH: Efikasnost pravosuđa: *Učestalost zakazivanja i održavanja suđenja – Analiza efikasnosti pravosuđa tokom šestomjesečnog monitoringa suđenja u predmetima korupcije i organizovanog kriminala*, Sarajevo, 2022.godina,
5. Transparency International BiH, *Kvalitet i efikasnost procesiranja korupcije u Bosni i Hercegovini*, Banja Luka 2024.godina,
6. USAID, Projekat pravosuđa u BiH, *Analiza procesuiranja koruptivnih krivičnih djela u BiH kroz prikaz odabrane sudske prakse*, 2017.godina.

Pravni izvori:

1. Krivičnopravna konvencija Vijeća Evrope protiv korupcije („Službeni glasnik BiH“, broj: 36/2001);
2. Građanskopravna konvencija Vijeća Evrope protiv korupcije („Službeni glasnik BiH“, broj: 36/2001),
3. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala („Službeni glasnik BiH“, broj: 03/2002;
4. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije („Službeni glasnik BiH“, broj: 05/2006);
5. Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ broj: Službeni glasnik BiH, broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21);
6. Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 8/10);
7. Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 40/15);
8. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine F BiH", broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17 i 8/21);
9. Krivični zakon Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 64/17, 104/18, 15/21 i 89/21);
10. Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH" broj: 9/13, 33/13, 26/16, 13/17, 50/18, 21/19, 31/19, 17/22 i 23/22);
11. Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13, 65/18 i 75/21).

Presude sudova i optužnice:

1. Drugostepena odluka Apelacionog odjeljenja Suda BiH broj: S 1 2 K 017381 17 Kž 3 od 20.03.2018. godine.
2. Optužnica Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTK 00010202 15 od 17.05.2015. g.
3. Optužnica Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTO 000 7967 14 od 11.07.2016. g.
4. Optužnica Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTK 0013268 od 02.07.2018.g.
5. Prvostepena presuda Suda BiH broj: S 1 2 K 017381 15 od 03.08.2017. godine.
6. Presuda Kantonalnog suda u Sarajevu broj: 65 0 K 704016 21 Kž od 17.10.2021. godine.
7. Prvostepena presuda Općinskog suda u Sarajevu broj: 65 0 K 704016 18 K od 12.04.2021. godine.
8. Presuda Suda BiH broj: S1 2 K 024337 18 K od 09.06.2020. godine.
9. Presuda Suda BiH broj: S1 2 K 022492 16 K od 28.06.2022. godine.

Internet izvori:

1. Etiologija korupcije u savremenim uslovima, Panevropski univerzitet APERION Banja Luka <http://weblibrary.apeiron-uni.eu:8080/WebDokumenti/2270-uvodni dio.pdf>
2. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije - United Nations Convention against Corruption (UNCAC), <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/uncac.html>;
3. Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/39532693.pdf> ;
4. Corruption - European Commission (europa.eu) https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/corruption_en
5. Treći godišnji izvještaj o odgovoru pravosuđa na korupciju: Sindrom nekažnjivosti (Misija OSCE u BiH, 2020), <https://www.osce.org/files/f/documents/1/9/471006.pdf>;
6. Analiza procesuiranja koruptivnih krivičnih djela u BiH kroz prikaz odabrane sudske prakse (USAID- ov Projekat pravosuđa u BiH, 2017.), <https://usaidjaca.ba>
7. Analiza efikasnosti pravosuđa tokom šestomjesečnog monitoringa suđenja u predmetima korupcije i organizovanog kriminala (Transparency International BiH: Sarajevo, 2022). <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2022/11/EFIKASNOST-PRAVOSUDJA-UCESTALOST-ZAKAZIVANJA-I-ODRZAVANJA-SUDJENJA.pdf>

Semir Šarić, PhD, Assistant Professor

State Investigation and Protection Agency - SIPA

MODALITIES OF FIGHTING GRAND CORRUPTION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA FROM THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Summary: Political corruption, or grand corruption, is present among high-ranking state officials and politicians who have political power and use it to manipulate institutions and the legal system. This form of corruption is a significant threat to democracy, or the preservation of the rule of law in society. Traditional and modern criminological perspectives most often classify the phenomenon of corruption in the domain of so-called "white collar crime". This type of crime, known for its extremely high so-called dark figure, is otherwise difficult to detect due to the conspiratorial nature of its commission and the danger that all actors who participate in it will be subject to criminal liability. The best indicator of the large dark figure related to this type of crime is the recent unpacking of the Skay and Anom applications.

The perpetrators of corruption crimes are generally not from the ranks of classic criminals, but rather members of the highest strata, persons in positions of authority and reputation, high-ranking holders of state and public functions and authorities, persons in responsible positions in commercial, financial and customs operations, etc. Considering that the interests of the persons involved in corrupt acts coincide, this makes them additionally difficult to prove because in principle the cooperation of the person from whom the bribe is demanded is required, since the act of demanding and receiving a bribe constitutes a criminal act, and on the other hand, giving a bribe. The aforementioned criminal acts can only be proven in real time and there must be cooperation from the person from whom the bribe is demanded, and this act cannot be carried out by an undercover investigator. The person from whom the bribe is demanded is given the status of informant by the court and intensive cooperation between the prosecution and the court is required here.

If we look at the research on the state of corruption in Bosnia and Herzegovina, we can conclude that the fight against it is insufficient, citizens are getting used to corruption so that it is actually becoming a style and way of life in Bosnia and Herzegovina. This situation is very dangerous, because state institutions are captured by political control, their activities are almost entirely focused on dealing with corruption, and a particular danger for the state is the symbiosis of organized crime and state institutions, which will certainly lead to further destabilization of the country and the collapse of security.

Keywords: high corruption, dark figure, bribery, bribery, investigative actions, informant, organized crime.